

СТАНОВИЩЕ

от дин Диляна Василева Ботева - професор по стара история и тракология в Исторически факултет на СУ „СВ. Климент Охридски“, член на научно жури, назначено със заповед РД 38 - 150 от 06. 03. 2015 г. на ректора на Софийския университет във връзка със защитата на д-р Мартин Гюзелев по професионално направление 2.2. История и археология за присъждане на научната степен „доктор на историческите науки“

Монографичният труд на Мартин Гюзелев *„Дионисий Бизантийски и неговият Анаплус на Боспора като извор за историята и културата на Югоизточна Европа“* е представен за получаване на научната степен „доктор на историческите науки“. Изследването беше обсъдено на разширено заседание на Катедрата по стара история, тракология и средновековна обща история към ИФ на СУ и – въпреки отделните критики – беше гласувано допускането му до публична защита с един глас против.

Няма никакво съмнение, че изказаните реплики по отношение на текста имат своите основания, но те са неизбежни като се има предвид, че в български условия това фактически е първото текст-критично издание на античен автор с автопсихични впечатления от съответни ръкописи. Редно е да си дадем сметка, че става дума за едно изключително усилие, както по отношение на логистиката, така и при конкретната работа за проучване и представяне на българско съответствие на старогръцкия оригинал и късния латински предвод. Нека напомня, че монографичният труд на колегата Гюзелев се вписва в една научна област, която поради исторически предопределени обстоятелства, засега е развивана изключително, ако не и единствено, в западните части на Стария континент. На мен ми е известно само едно изключение – изданието от 2005 г. на Апиановата *Illyrike*, дело на Marjeta Šašel Kos от Словенската Академия на науките, която обаче използва текст-критичния апарат на Kai Brodersen според нейното изрично уточнение. В този смисъл

представеният от Мартин Гюзелев текст може да бъде определен и като пионерско дело в рамките на една немалка европейска територия.

Макар изследването формално да е посветено на античен автор, то реално е ангажирано с двама, които при това са разнородни като характеристики и хронологични параметри - Дионисий Бизантийски и Петрус Гилиус. Вторият от тях живее и твори през XVI, но неговият метод на работа – реални теренни проучвания в района на Константинопол и Босфора – изпреварват с близо два века епохата на Просвещението. Прави впечатление, че по отношение и на двамата е приложен исторически и текстуално коректен подход.

Може да се очаква възникването на дискусия около предложените преводи от старогръцки и латински, което би било не само напълно естествено, но и – бих казала – желателно, за да може да се разкрие в пълен мащаб богатството на конкретния античен разказ. Натрупаният вече няколко века световен опит в тази област свидетелства, че много често един и същи текст е разбран и превеждан по различен начин, което се дължи не само на личните предпочитания на отделните преводачи, но също така – на полисемантичността на древните текстове. Всъщност, предлаганите тук преводи се вписват в една нова и много отрадната тенденция сред българските класически филолози за реализиране на български преводи на цялостни антични произведения, а не само на отделни ексцерпти, каквато практика се беше наложила до към началото на 80-те години на XX век.

От научна гледна точка намирам за неприемливо и неоправдано включването на български превод на немскоезичната статия на Оберхумер за Босфора в Реалната енциклопедия (с. 43-48). В същото време, като преподавател в СУ съм съвсем наясно, че западноевропейското средновековно *Graeca sunt, non leguntur* при нас все повече се отнася за немския език, който главоломно губи позиции сред студентите в българските университети, от което – трябва да призная! - следва, че практическата полза и от този превод е безспорна. В същото време е редно да се подчертае изрично, че базисното произведение на Петрус

Гилиус „За Тракийския Боспор“ тук получава своя пръв превод на съвременен език.

Неизбежна научна критика пораждаат отделни детайли в текста, като например датирането „195-196 г.“ и на разрушаването на Бизантион от Септимий Север, и на самата продължителна обсада на града от този император (вж. с. 7 и с. 271). Добре известно е всъщност, че обсадата започва още през 193 г., когато започва и гражданската война след убийството на император Пертинакс, докато годината на превземането и разрушаването на Бизантион от страна на Септимий Север все още е спорно в науката, като колебанието е между 195 и 196 г.

Възражение у мен пораждаат и отделни технически детайли, от които ще посоча само няколко примера. Подробният коментар на Мюлер към фрагмент 2 на Дионисий е представен по начин, при който българският превод е в квадратни скоби и следва оригиналния текст (с. 39-42). По-прегледно и по-открояващо би било ако тази част е разположена в две колони със съответния оригинален текст и българския превод. Впечатление прави също така, че цитатите от Пальцева са преведени от руски на български език (с. 51), докато Габелко например е цитиран единствено на руски (с. 50-51). Като недоглеждане да се отчете присъствието в списъка с „Използвана литература“ на две заглавия с позоваване „Орачев 2013“, поради което остава несигурно, макар да може да се предположи, кое е цитираното заглавие например на с. 43.

Във всички посочени по-горе проблемни места всъщност става дума за детайли, които по никакъв начин не могат да повлияят на цялостното впечатление от представения труд. Последният – очевидно – не е впечатляващ с обема си, но пък и обемът не би трябвало да бъде определящ за качеството и приносите на дадена публикация. Добре известно е, че световната наука познава изследвания, представени само на по около 100-тина страници, които са преобръщали научните представи на цели поколения и епохи.

Направените от Мартин Гюзелев уточнения за различните четения, предпочетени от различните издатели на гръцкия текст на Дионисий

Бизантийски, както и на неговия латински превод на Петрус Гилиус, свидетелстват за огромен и скрупулъзен труд, вложен в представеното изследване, благодарение на който вече е налице и билингва с превод на български език на отделен античен автор с адекватна и подробна текст-критика. Безспорен принос откривам също в изведените от Анаплуса реалии и техния анализ (с. 132-261), както и в „историко-географския синтез на информацията в Анаплус на Боспора“, който непретенциозно е определен като „опит“ (с. 262-289), но със сигурност е много повече от това. Смея да твърдя, че представената монографична творба е постижение, станало възможно в най-голяма степен благодарение на качественото класическо образование на неговия автор, който без съмнение е сред изявените възпитаници на НГДЕК „Константин Кирил Философ“, и то - бих казала – в златните години на това елитно училище.

Монографичното изследване на д-р Мартин Гюзелев *„Дионисий Бизантийски и неговият Анаплус на Боспора като извор за историята и културата на Югоизточна Европа“* е сериозен принос в развитието на българската наука на древността и в нашето знание за един стратегически, но въпреки това недостатъчно познат, район на древна Тракия. Направеното от колегата Гюзелев го характеризира като изследовател с новаторски подход и с постигнати позиции в международен план, които са направили възможно автопсичната му работа със съответните ръкописи.

Казано ми дава основание да предложа на научното жури да присъди на д-р Мартин Гюзелев научната степен „доктор на историческите науки“, за което аз ще гласувам без колебание.

23. 05. 2015 г.

Изготвил становището:

(проф. дин Диляна Ботева)